

สถานการณ์ความมั่นคงทางยา ค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

1. สถานการณ์ความมั่นคงทางยา

ความสำคัญ

ความมั่นคงทางยานับเป็นเป้าหมายสำคัญของแผนการปฏิรูปด้านสาธารณสุขของประเทศ ความมั่นคงทางยาในที่นี้ หมายถึง การที่ประชากรไทยมียาจำเป็นเพียงพอกับความต้องการ (availability) มีเสถียรภาพ (stability) และสามารถเข้าถึงได้ (accessibility) (1) อย่างไรก็ตาม คณะทำงานขับเคลื่อนและปฏิรูปความมั่นคงด้านยาและเวชภัณฑ์ได้ให้คำจำกัดความในทำนองเดียวกัน แต่เพิ่มความสามารถในการจ่าย (affordability) ไปด้วย แต่ร่างแผนที่เสนอไม่มีแผนงานรองรับ

ความมั่นคงทางยาขึ้นกับความสามารถในจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับของระบบบริการสุขภาพ ไม่มีปัญหาขาดแคลน ปัจจัยสำคัญของความมั่นคงทางยา คือ ระดับความพึงพาการนำเข้าด้วยยาสำคัญ/วัตถุดิบในการผลิตยา ระดับความพึงพาการนำเข้าผลิตภัณฑ์ยาสำเร็จรูป ระดับความสามารถในการผลิตและกำลังการผลิตภายในประเทศ (2)

สถานการณ์ความมั่นคงทางยาของประเทศ

ในปี 2558 ตัวยาในบัญชียาหลักแห่งชาติร้อยละ 37 ไม่มีการผลิตในประเทศ ที่สำคัญคือยากลุ่มรักษาโรคมะเร็งและระบบภูมิคุ้มกัน ยาโรคติดเชื้อและวัคซีน ยากลุ่มระบบประสาทวิทยา และยากลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด

แหล่งที่มา

ข้อมูลข้างต้นได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทะเบียนตำรับยาแผนปัจจุบัน¹ ทั้งหมด 3,206 รายการ พบว่า ร้อยละ 26 เป็นยาในบัญชียาหลักแห่งชาติ (845 รายการ) และยานอกบัญชียาหลักร้อยละ 74 (2,361 รายการ) และเมื่อนำรายการยาในบัญชียาหลัก 845 รายการ มาวิเคราะห์พบว่า ร้อยละ 37 ของรายการยาในบัญชียาหลัก (311 รายการ) ที่ไม่มีการผลิตในประเทศ

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลมูลค่าการผลิตและนำเข้ายาปี 2558² พบว่า มีมูลค่ายาารวม 162,914 ล้านบาท เป็นยาในบัญชียาหลักแห่งชาติร้อยละ 52 (85,184 ล้านบาท) และมูลค่ายานอกบัญชียาหลักร้อยละ 48 (77,730 ล้านบาท) โดยยานอกบัญชียาหลักที่มีมูลค่าสูง 3 อันดับแรก คือ กลุ่มยาลดไขมัน กลุ่มยารักษาโรคมะเร็ง และยาฮอร์โมนของระบบสืบพันธุ์ โดยมีมูลค่า 4,136 ล้านบาท , 3,905 ล้านบาท และ 3,304 ล้านบาท ตามลำดับ

2. สถานการณ์แนวโน้มค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

ยาเป็นค่าใช้จ่ายสำคัญของระบบประกันสุขภาพ โดยจากข้อมูลสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ (ค่ายา ค่ารักษา) ต่อค่าใช้จ่ายของครัวเรือนทั้งหมด (GDP) พบว่า ปี 2557 ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ (ค่ายา ค่ารักษา) มีมูลค่า 409,313 ล้านบาท ขณะที่ข้อมูลมูลค่าการผลิตและนำเข้ายาประจำปี 2558 (3) มีมูลค่ายาารวม 162,914 ล้านบาท จึงคาดการณ์ได้ว่ามูลค่าการบริโภคยาประมาณร้อยละ 41 ของค่าใช้จ่ายสุขภาพ

จากข้อมูลมูลค่าการผลิตและนำเข้ายาปี 2558 พบว่า สัดส่วนร้อยละของมูลค่าการนำเข้ายาต่อมูลค่าการผลิตยา คือ 60:40 โดยกลุ่มยาที่มีมูลค่าสูง 10 กลุ่มแรก (ร้อยละ 40 ของมูลค่าทั้งหมด) ได้แก่ 1.ยาด้านจุลชีพ 2. ยารักษาโรคมะเร็ง 3.สารทดแทนเลือด อิเล็กโทรไลต์ และน้ำยาล้างไต 4.ยาลดไขมันในเลือด และ 5.ยารักษา

¹ ข้อมูลทะเบียนตำรับยาแผนปัจจุบันสำหรับมนุษย์ ณ เดือนมิถุนายน 2558

² รายงานการผลิตและนำเข้าหรือสั่งยาเข้ามาในราชอาณาจักรประจำปี 2558

สถานการณ์ความมั่นคงทางยา ค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

โรคเบาหวาน 6. ยาด้านไวรัส 7. ยาฮอร์โมนของระบบสืบพันธุ์ 8. ผลิตภัณฑ์เหล็กและยา epoetin 9. วัคซีน และ 10. ยาที่ใช้กับตา ทั้งนี้มูลค่าของยา 10 กลุ่มดังกล่าวเป็นยานำเข้า (77%) โดยเฉพาะยารักษาโรคมะเร็ง

เมื่อวิเคราะห์แยกตามประเภทยาพบว่าในปี 2558 ยาเคมี 1,528 รายการมีมูลค่า 137,473 ล้านบาท (83%) ขณะที่ยาชีววัตถุและวัคซีน 157 รายการมีมูลค่า 27,591 ล้านบาท (17%) โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2556 ถึง 2558 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มูลค่าการผลิตและนำเข้ายาชีววัตถุในปีพ.ศ.2556-2558

กลุ่มยา	มูลค่าการผลิตและนำเข้ายาชีววัตถุในปีพ.ศ.2556-2558 (ล้านบาท)								
	มูลค่าปี 2556			มูลค่าปี 2557			มูลค่าปี 2558		
	นำเข้า	ผลิต	รวม	นำเข้า	ผลิต	รวม	นำเข้า	ผลิต	รวม
Vaccines	3,632	329	3,961	4,824	185	5,009	4,749	270	5,020
Erythropoietin products (EPO)	4,145	0	4,145	4,607	0	4,607	3,885	0	3,885
Antineoplastics (Protein kinase inhibitors)	2,147	0	2,147	2,481	0	2,481	3,643	0	3,643
Antineoplastics (Monoclonal antibodies)	1,782	0	1,782	1,867	0	1,867	2,794	0	2,794
Immunosuppressants	1,073	0	1,073	1,401	0	1,401	1,946	0	1,946
Immunostimulants (Interferons)	1,642	0	1,642	993	0	993	1,250	0	1,250
Insulins	1,058	0	1,058	1,222	0	1,222	1,197	0	1,197
Immunostimulants (Colony stimulating factors)	686	0	686	476	0	476	833	0	833
Serratiopeptidase	0	164	164	0	128	128	0	789	789
Heparins group & Other antithrombotic agents	624	0	624	672	0	672	766	0	766
Human albumin	638	0	638	578	0	578	647	7	655
Hyaluronic acid	1,122	0	1,122	1,610	0	1,610	646	0	646
Gonadotropins	491	0	491	696	0	696	629	0	629
Eye preparations (Antineovascularisation agents)	196	0	196	247	0	247	534	0	534

สถานการณ์ความมั่นคงทางยา ค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

กลุ่มยา	มูลค่าการผลิตและนำเข้ายาชีววัตถุในปีพ.ศ.2556-2558 (ล้านบาท)								
	มูลค่าปี 2556			มูลค่าปี 2557			มูลค่าปี 2558		
	นำเข้า	ผลิต	รวม	นำเข้า	ผลิต	รวม	นำเข้า	ผลิต	รวม
Gonadotropin releasing hormone analogues	566	0	566	787	0	787	511	0	511
Intravenous immunoglobulin (IVIG)	357	0	357	254	0	254	437	0	437
Muscle relaxants (Botulinium toxin)	674	0	674	1,070	0	1,070	320	0	320
Specific immunoglobulins	256	74	330	276	76	351	243	60	304
Blood coagulation factors	218	0	218	177	0	177	262	0	262
Somatostatin and analogues (Antigrowth hormones)	202	0	202	206	0	206	233	0	233
Antithrombotic (Enzymes)	211	0	211	177	0	177	214	0	214
Growth hormones (Somatropin)	98	0	98	102	0	102	127	0	127
Other Bronchodilators (Monoclonal antibodies)	73	0	73	68	0	68	107	0	107
Metabolisms (Enzymes)	25	0	25	51	0	51	97	0	97
Calcitonin preparations	92	20	112	111	20	132	73	20	93
Immune sera	2	45	47	0	75	75	0	90	90
Antidiarrheal microorganisms	66	0	66	64	0	64	72	0	72
treatment of osteoporosis (Monoclonal antibodies)	9	0	9	39	0	39	53	0	53
Hemostatics	25	0	25	35	0	35	29	0	29
Plasma expander (Gelatin product)	16	0	16	13	0	13	15	0	15
Antineoplastics (others)	14	0	14	18	0	18	14	0	14

สถานการณ์ความมั่นคงทางยา ค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

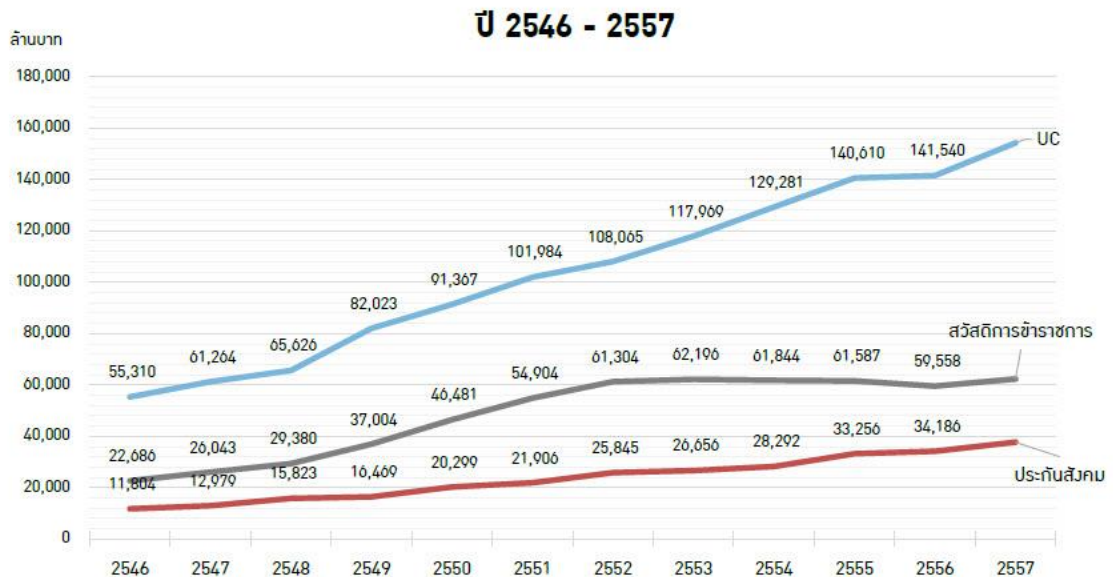
กลุ่มยา	มูลค่าการผลิตและนำเข้ายาชีววัตถุในปีพ.ศ.2556-2558 (ล้านบาท)								
	มูลค่าปี 2556			มูลค่าปี 2557			มูลค่าปี 2558		
	นำเข้า	ผลิต	รวม	นำเข้า	ผลิต	รวม	นำเข้า	ผลิต	รวม
Other diagnostic	11	0	11	19	0	19	13	0	13
Other immunostimulants	1	0	1	5	0	5	8	0	8
Antithrombotic (Monoclonal antibodies)	0	0	0	4	0	4	4	0	4
Allergen extracts	3	5	8	3	3	7	0	1	1
รวมทั้งสิ้น	22,15	636	22,79	25,14	488	25,63	26,35	1,23	27,59
	4		0	9		8	2	9	1

แนวโน้มค่าใช้จ่ายระบบประกันสุขภาพ

เมื่อพิจารณาลิทธิเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของทั้งสามสิทธิตั้งแต่ปี 2546-2557 จากรูปที่ 1 พบว่า กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติมีแนวโน้มสูงขึ้นมาก ในขณะที่กองทุนสวัสดิการข้าราชการและกองทุนประกันสังคมมีแนวโน้มอัตราการเพิ่มขึ้นไม่มากนัก โดยในปี 2556 กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติครอบคลุมประชากร 49 ล้านคนมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งหมด 141,540 ล้านบาท หากหักค่าบุคลากรจะคงเหลือเป็นเงินกองทุน 107,815 ล้านบาท กองทุนสวัสดิการข้าราชการครอบคลุมประชากร 5 ล้านคนมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งหมด 59,558 ล้านบาท และกองทุนประกันสังคมครอบคลุมประชากร 11 ล้านคน มีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งหมด 34,186 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลต่อคนดังรูปที่ 2 พบว่ากองทุนสวัสดิการข้าราชการมีแนวโน้มสูงขึ้นมากกว่าทั้งสามสิทธิก่อนปี 2553 แต่หลังจากปี 2553 ค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลต่อคนเริ่มคงที่ โดยข้อมูลปี 2556 กองทุนสวัสดิการข้าราชการมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 12,534 บาท/คน/ปี กองทุนประกันสังคมมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 3,276 บาท/คน/ปี และกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,922บาท/คน/ปี (4)

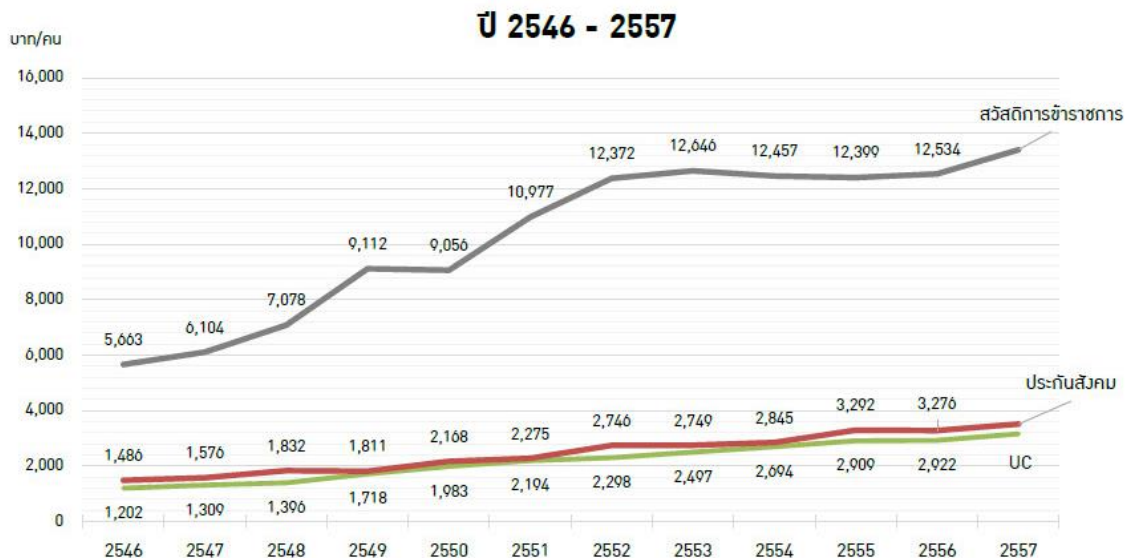
สถานการณ์ความมั่นคงทางยา ค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

รูปที่ 1 ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของสามกองทุน

ที่มา: ค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลของแต่ละกองทุน. เจาะลึกระบบสุขภาพ

รูปที่ 2 อัตราค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลต่อคนของสามกองทุน

ที่มา: ค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลของแต่ละกองทุน. เจาะลึกระบบสุขภาพ

แนวโน้มค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของสวัสดิการรักษายาพยาบาลข้าราชการ

ข้อมูลรายงานผลการศึกษานโยบายการปฏิรูปองค์กรเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการรักษายาพยาบาลข้าราชการ (5) พบว่า ในปี พ.ศ.2545 กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ได้ปรับปรุงระบบสวัสดิการรักษายาพยาบาลของข้าราชการ โดยมีการพัฒนาระบบการจ่ายเงินค่ารักษายาพยาบาลผู้ป่วยใน สถานพยาบาลของทางราชการภายใต้เพดานงบประมาณ (Global Budget) โดยใช้เกณฑ์การจัดสรรตาม กลุ่มวินิจฉัยโรคร่วม (Diagnosis Related Group: DRG) ซึ่งจากมาตรการดังกล่าวพบว่าสามารถทำให้ค่าใช้จ่ายผู้ป่วยในจะไม่เพิ่มขึ้นมากนัก แต่ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยนอกกลับเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยสัดส่วนของค่ารักษายาพยาบาล

สถานการณ์ความมั่นคงทางยา ค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

ผู้ป่วยนอกเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 42 ของค่าใช้จ่ายโดยรวมในปีงบประมาณ 2544 และเป็นร้อยละ 74 ในปีงบประมาณ 2552 จากข้อมูลรายงานการใช้จ่ายผู้ป่วยนอกพบว่า ผลกระทบค่าใช้จ่ายดังกล่าวส่งผลให้ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2552 กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง เริ่มจัดทำระบบติดตามและประเมิน (monitoring and evaluation, M&E) การใช้จ่ายของสถานพยาบาลรัฐขนาดใหญ่ที่มีการให้บริการผู้ป่วยนอกในระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการมากกว่าหนึ่งแสนครั้งต่อปีจำนวน 34 แห่ง และในปีงบประมาณ 2556 ได้เพิ่มโรงพยาบาลนำร่องกลุ่มที่สองอีก 134 แห่ง รวมทั้ง 2 กลุ่ม จำนวน 168 แห่ง ทั้งนี้ โดยให้ส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของการใช้จ่ายแต่ละรายการในแต่ละครั้งที่มีการให้บริการแก่ผู้ป่วยนอกแต่ละราย (individual data) ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555 นอกจากนี้ในปีงบประมาณ 2556 ยังได้เริ่มมีการใช้รหัสยามาตรฐานของไทยซึ่งพัฒนาโดยศูนย์พัฒนา มาตรฐานระบบข้อมูลสุขภาพไทยที่เรียกว่า Thai Medical Terminology (TMT) และในเดือน ตุลาคม 2556 ได้กำหนดให้สถานพยาบาลนำร่องระบุยาที่เบิกในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยรหัสยามาตรฐานดังกล่าวและให้ระบุเหตุผลที่ไม่สามารถใช้จ่ายในบัญชียาหลักแห่งชาติได้ (เรียกว่า มาตรการ A-F) (หนังสือกค. ที่ ๐๔๒๒.๒/ว ๑๗๘ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๖)

ซึ่งผลการวิเคราะห์การสั่งจ่ายผู้ป่วยนอกผ่านระบบจ่ายตรงของสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการจากโรงพยาบาลนำร่อง 160 แห่ง ในภาพรวมพบว่า มีมูลค่าประมาณปีละ 2.5 หมื่นล้านบาท โดยสัดส่วนการใช้จ่ายนอกบัญชียาหลักแห่งชาติที่มีผู้จำหน่ายรายเดียวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นดังตารางที่ 2 (6)

ตารางที่ 2 มูลค่ายาที่เบิกและสัดส่วนค่ายานอกบัญชียาหลักแห่งชาติที่มีผู้จำหน่ายรายเดียว จำแนกตามกลุ่มโรงพยาบาล

	จำนวน รพ. (แห่ง)	ปีงบประมาณ						
		2555 มูลค่า (บาท)	2556 มูลค่า (บาท)	สัดส่วน*	2557 มูลค่า (บาท)	สัดส่วน*	2558 มูลค่า (บาท)	สัดส่วน*
กลุ่มที่ 1								
กสธ.	16	3,250,748,064	2,953,517,615	42.5%	2,958,015,408	43.3%	2,823,687,517	44.9%
UHosNet	10	11,097,889,815	11,180,034,500	43.5%	11,615,361,853	45.6%	11,395,967,724	47.1%
สังกัดอื่น	8	3,670,443,568	3,663,340,942	40.0%	3,574,133,307	43.0%	3,468,102,644	45.9%
รวม	34	18,019,081,447	17,796,893,057		18,147,510,568		17,687,757,885	
กลุ่มที่ 2								
กสธ.	94	NA	5,101,422,818	39.9%	5,514,451,664	41.2%	5,142,068,542	40.5%
UHosNet	6	NA	663,090,645	40.6%	708,837,495	40.5%	670,629,908	39.1%
สังกัดอื่น	26	NA	1,597,717,397	41.2%	1,606,243,542	43.2%	1,595,324,221	44.8%
รวม	126		7,362,230,860		7,829,532,701		7,408,022,671	
รวมทั้งสิ้น	160		25,159,123,917		25,977,043,269		25,095,780,556	

* ตามค่ายานอกบัญชียาหลักแห่งชาติที่มีผู้จำหน่ายรายเดียว

ที่มา: รายงานการใช้จ่ายผู้ป่วยนอกของกลุ่ม 168 โรงพยาบาลนำร่องระบบจ่ายตรง สวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการปีงบประมาณ 2555-2558. สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย

โดยกลุ่มยาที่มีสัดส่วนมูลค่ายานอกบัญชียาหลักแห่งชาติมากกว่าร้อยละ 60 อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ยารักษามะเร็งประเภท monoclonal antibody- tyrosine kinase inhibitor, ยาลดน้ำตาลในเลือดชนิดรับประทาน, ยาลดความดันโลหิต ARB และ CCB, ยาลดการอักเสบ, NSAID-Coxib และยารักษากระดูกพรุน และยากุ่มอื่นๆ ได้แก่ ยาโรคทางเดินปัสสาวะ ยารักษาอาการทางจิตและสมองเสื่อม และยาแก้แพ้ กลุ่มยาเหล่านี้มีมูลค่าเบิกรวมปีละประมาณ 9 พันล้านบาท นอกจากนี้ ยังพบว่ามียาใหม่ที่อยู่นอกบัญชียาหลักแห่งชาติ ซึ่งมีผู้จำหน่ายรายเดียวและมีราคาแพง หลายรายการ (มูลค่าสูงกว่า 20 ล้านบาท) ที่ควรต้องเฝ้าระวังเหตุผลในการสั่งจ่ายยาอย่างใกล้ชิด

สถานการณ์ความมั่นคงทางยา ค่าใช้จ่ายด้านยาและสุขภาพ

ได้แก่ ยารักษาโรคมะเร็ง ยารักษาโรคจอประสาทตาเสื่อม ยารักษาโรคกระดูกพรุน ยารักษาโรคสมองเสื่อม ยา
รักษาโรคหอบหืด

เอกสารอ้างอิง

1. Food and agriculture organization of the United Nations. Declaration of the world summit on food security World Summit on Food Security; 2009; Rome. 2009.
2. World Health Organization. Local production for access to medical products: developing a framework to improve public health. World Health Organization; 2011.
3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ (ค่ายา ค่ารักษา) ต่อค่าใช้จ่ายของครัวเรือนทั้งหมด (GDP) ปี พ.ศ. 2545 – 2557.
4. เจาะลึกระบบสุขภาพ. ค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลของแต่ละกองทุน. 2558 [updated 2558; cited 2559 พฤษภาคม]; Available from: <https://www.hfocus.org/content/2015/12/11437>.
5. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. รายงานผลการศึกษาแนวทางการปฏิรูปองค์กรเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการรักษายาพยาบาลข้าราชการ. 2554.
6. สำนักงานวิจัยเพื่อพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย. รายงานการใช้จ่ายผู้ป่วยนอก ของกลุ่ม 168 โรงพยาบาลนำร่อง ระบบจ่ายตรง สวัสดิการรักษายาพยาบาลข้าราชการ ปีงบประมาณ 2555 -2558; 2559 Contract No.: Document Number].